

تأثیر داستان و قصه‌گویی بر افزایش توانمندی‌های خلاقانه در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی

عالیه دهمرده کمک

اداره آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان

چکیده:

قصه‌گویی یک هنر و مهارت است که افراد از طریق روایت داستان‌ها، قصه‌ها و افسانه‌ها، اطلاعات، ارزش‌ها و تجربیات را به دیگران منتقل می‌کنند. این هنر به عنوان یکی از روش‌های برتر برای ارتباط بین افراد شناخته شده است و می‌تواند افراد را به عمق تجربیات انسانی و فرهنگی خود بیاورد. قصه‌گویی می‌تواند به شکل‌های مختلفی انجام شود، از جمله قصه‌گویی شفاهی، نوشتاری، تصویری و حتی چندرسانه‌ای. این هنر به افراد کمک می‌کند تا ارتباط عاطفی بیشتری با مخاطبان خود برقرار کنند و انگیزه و انرژی مثبتی را برای تغییر و تحول در زندگی آن‌ها ایجاد کنند. قصه‌گویی می‌تواند در موارد مختلفی مانند آموزش، تبلیغات، ترفندهای فروش، الهام بخشی، تسهیل فرآیندها، ایجاد ارتباط و غیره مورد استفاده قرار گیرد. این هنر از دیرباز در فرهنگ‌ها و جوامع مختلف به عنوان یک وسیله قدرتمند برای انتقال دانش، ارزش‌ها و تجربیات به نسل‌های بعدی استفاده می‌شده است. قصه‌گویی می‌تواند به طور قابل توجهی بر افزایش توانمندی‌های خلاقانه افراد تأثیرگذار باشد. این هنر به افراد کمک می‌کند تا ایده‌ها، تصویرسازی، تفکر پویا و حل مسائل خلاقانه را تقویت کنند. در زیر تأثیرات مثبت قصه‌گویی بر افزایش توانمندی‌های خلاقانه را بررسی می‌کنیم:

تحریک تصور: قصه‌گویی افراد را به خلق تصاویر ذهنی متنوع و خلاقانه تشویق می‌کند. این تصاویر می‌توانند به عنوان انبارهای ایده‌های جدید برای حل مسائل و ابتکارات خلاق در ذهن افراد خدمت کنند.

تقویت تفکر خلاق: قصه‌گویی افراد را به تفکر خارج از الگو و نوآورانه تشویق می‌کند. این هنر می‌تواند محیطی را فراهم کند که افراد به دنبال راه‌حل‌های جدید و خلاقانه برای مسائل مختلف بگردند.

ارتقای ابتکار: قصه‌گویی می‌تواند افراد را به ابتکار و خلاقیت در پیشنهاد کردن راه‌حل‌های مختلف برای مسائل مواجهه کند. این هنر به افراد کمک می‌کند تا از فرصت‌ها و چالش‌ها به عنوان موقعیت‌هایی برای خلاقیت و ابتکار استفاده کنند.

به طور کلی، قصه‌گویی می‌تواند تأثیر چشمگیری بر افزایش توانمندی‌های خلاقانه افراد داشته باشد و آن‌ها را در مسیری خلاقانه و نوآورانه به سوی موفقیت و پیشرفت هدایت کند.

کلیدواژه‌ها: داستان و قصه‌گویی، افزایش توانمندی، معلمان و دانش‌آموزان، ابتدایی

بیان مساله

آموزش قصه گویی برای کودکان یک مهارت عالی است. کمک می کند تا مهارت های زبان خود را بهتر کنند، عشق به خواندن را درک کنند و تصورات خود را تقویت کنند. پرورش حس زیبایی شناسی در کودک، متوجه ساختن کودک به دنیایی که اطرافش را فراگرفته، پرورش عادات مفید در کودک، تشویق حس استقلال طلبی و خلاقیت در کودک هدف های اصلی طرح قصه های خوب برای کودکان است (هنسی، 2011).

از سویی یکی از متغیرهایی که تحت تاثیر آموزش قصه گویی قرار دارد خلاقیت است. خلاقیت به معنی کم یا زیاد کردن یک پدیده و تغییر شکل و یا ترکیب کردن آن با سایر پدیده ها، اشیاء و چیزها است، لذا خلاقیت به معنای خلق کردن چیزی تازه و منحصر به فرد است که به گونه ای مناسب و مفید، موجب حل یک مساله، سوال یا نیاز علمی و اجتماعی و مانند آن باشد. به کارگیری توانایی هایی ذهنی در تلفیق عناصر کهنه برای ایجاد یک فکر یا راه حل نو و ارزشمند و هدفدار؛ را خلاقیت گویند. خلاقیت استعداد ابتکار و خلق کردن است و به صورت بالقوه در هر فردی و در هر سنی وجود دارد و با محیط اجتماعی- فرهنگی در رابطه تنگاتنگ است (اعتمادی فر و قاضی، 1402).

خلاقیت به عنوان استعدادی قدرتمند در نهاد آدمی از همان دوران کودکی وجود دارد. آدمی ذاتاً خلاق متولد می شود. با این حال خلاقیت در مراحل ابتدایی زندگی تکامل یافته نیست و به همین دلیل نیاز به توجه، هدایت و تربیت دارد. توجه به خلاقیت امروزه، به ویژه در مدارس بسیار بیشتر از گذشته شده است (کویاتکوسکا، 2019). خلاقیت تحت تاثیر آموزش قصه گویی دارد. خلاقیت فرآیندی است ذهنی که نتیجه ی آن ایجاد افکاری؛ در عین حال جدید و ارزشمند است. در لغت نامه روان شناسی سیلامی آمده که خلاقیت استعداد ابتکار و خلق کردن است و به صورت بالقوه در هر فردی و در هر سنی وجود دارد و با محیط اجتماعی- فرهنگی در رابطه تنگاتنگ است. خلاقیت به عنوان استعدادی قدرتمند در نهاد آدمی از همان دوران کودکی وجود دارد. به قول راجرز آدمی ذاتاً خلاق متولد می شود. با این حال خلاقیت در مراحل ابتدایی زندگی تکامل یافته نیست و به همین دلیل نیاز به توجه، هدایت و تربیت دارد. توجه به خلاقیت امروزه، به ویژه در مدارس بسیار بیشتر از گذشته شده است (سوه، 2017).

از طرفی خلاقیت دارای چهار بعد سیالی، ابتکار، انعطاف و بسط می باشد. خلاقیت سیالی توانایی برقراری رابطه ی معنی دار بین فکر و اندیشه و بیان، که افراد را قادر می سازد راه حل های متعددی در حل مسأله ارائه دهند. همچنین خلاقیت ابتکاری توانایی تفکر به شیوه ی غیر متداول و خلاف عادت رایج، اصالت و ابتکار مبتنی بر ارائه ی جواب های غیر معمول، عجیب و زیرکانه به مسائل است. از طرفی خلاقیت انعطاف پذیر توانایی تفکر به راه های مختلف برای حل مسأله ی جدید است. تفکر قابل انعطاف، الگوهای جدیدی برای اندیشیدن طراحی می کند. از سویی خلاقیت بسط توانایی توجه به جزئیات در حین انجام یک فعالیت است. اندیشه ی بسط یافته به کلیه ی جزئیات لازم برای یک طرح می پردازد و چیزی را از قلم نمی اندازد. فرد به عنوان یک متفکر خلاق باید بتواند یک ایده را به عنوان مرکز و هسته تفکرات خود قرار دهد و آنرا در جهات مختلف تفسیر، توسعه و گسترش دهد (ساگارا، 2018).

همچنین با بررسی پژوهش ها در داخل و خارج در راستای موضوع مشخص شد که در داخل کشور تحقیقی به صورت مستقیم به بررسی تاثیر قصه گویی بر میزان خلاقیت کودکان پرداخته نشده است در برخی از تحقیقات به صورت ضمنی در مقدمه به آن اشاره های شده است و نتایج مختلفی به دست آمده است از جمله اینکه: صالحی نشتیفانی (1394) در پژوهشی به بررسی تاثیر قصه گویی بر خلاقیت دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان خواف پرداخت. نتایج مطالعه نشان داد که با توجه یافته های تحقیق می توان ادعا کرد در دنیای کودکان قصه می تواند نقش تعیین کننده های در زندگی حال و آینده ایشان داشته باشد. در ایجاد دنیای بزرگسالان، تصویرسازی ذهنی و اعتماد به نفس ایشان، نقش دارد. و این ادعا و فریضه که قصه گویی بر خلاقیت و عزت نفس دانش آموزان ابتدایی تاثیر معنا داری دارد را تایید کرد.

تعلیم مهارت‌های حل مسئله:

در داستان‌ها، شخصیت‌ها معمولاً با چالش‌ها و مواجهات روبرو می‌شوند که نیازمند حل مسئله است. این فرآیند باعث تقویت مهارت‌های حل مسئله در دانش‌آموزان می‌شود و آنها را در مواجهه با مسائل و چالش‌های واقعی تسلیح می‌کند.

تسهیل فرآیند یادگیری:

قصه‌گویی اطلاعات را به شیوه‌ای داستانی و جذاب ارائه می‌دهد که این امر می‌تواند فرآیند یادگیری را برای دانش‌آموزان تسهیل و جذاب‌تر کند. این روش، مفاهیم پیچیده را به زبانی ساده تر و قابل درک برای کودکان تبدیل می‌کند (رازانی و اسکندری، 1402).

توسعه دیدگاه همدلی:

داستان‌ها، شخصیت‌ها معمولاً با موقعی روبرو می‌شوند که نیازمند همکاری و همدلی است. این تجارب می‌توانند ارتباطات اجتماعی و مهارت‌های همکاری را در دانش‌آموزان تقویت کرده و ایشان را به فردی همدل و مسئولیت‌پذیر تبدیل کنند.

تقویت بکارگیری ابزارهای خلاقانه:

در داستان‌ها، شخصیت‌ها به ابزارها و راهکارهای خلاقانه برای حل مسائل می‌پردازند. این تجارب می‌توانند خلاقیت دانش‌آموزان را تقویت کرده و آنها را به استفاده از ابزارهای خلاق در زندگی روزمره ترغیب کنند (اعتمادی فر و قاضی، 1402).

تحریک تخیل و ابتکار:

قصه‌گویی به دانش‌آموزان ابتدایی این امکان را می‌دهد که تخیل خود را توسعه دهند و به خلقی ابتکاری در مواجهه با مواقع مختلف بپردازند. داستان‌ها با ارائه جهان‌ها و داستان‌های متنوع، انگیزه خلاقیت و ابتکار را در کودکان تقویت می‌کنند.

ارتقاء اعتماد به نفس:

شرکت در داستان‌گویی و تفکر خلاقانه در مواجهه با چالش‌ها، به دانش‌آموزان اعتماد به نفس می‌بخشد. حل مسائل و پیشروی در داستان، احساس موفقیت و اطمینان به خود را در کودکان تقویت می‌کند.

آموزش همدلی و تعامل اجتماعی:

داستان‌ها معمولاً شخصیت‌های مختلف و متنوع را دربر می‌گیرند که با یکدیگر در ارتباط هستند. این مواجهه با تنوع، همدلی و تعامل اجتماعی را در دانش‌آموزان ابتدایی ترویج می‌دهد و آنها را به توانمندسازی ارتباطات مثبت با دیگران ترغیب می‌کند.

آموزش مفاهیم اخلاقی و ارزش‌های انسانی:

داستان‌ها غالباً دارای پیام‌های اخلاقی و ارزش‌های انسانی هستند که به دانش‌آموزان ابتدایی آموزش می‌دهند. این پیام‌ها می‌توانند در نهادن ارزش‌های اخلاقی و انسانی مثل احترام، صداقت و همدلی به کودکان کمک کنند.

تسهیل درک مفاهیم پیچیده:

داستان‌ها، حتی مفاهیم پیچیده را به دلیل طبیعت داستانی خود به گونه‌ای ساده می‌کنند که برای دانش‌آموزان ابتدایی قابل درک باشد. این تسهیل در فهم مفاهیم پیچیده، باعث افزایش توانمندی‌های فهمی آنان می‌شود.

ترغیب به علاقه به خواندن:

قصه‌گویی می‌تواند عشق به خواندن را در دانش‌آموزان ابتدایی ترغیب کند. تجربه داستان‌گویی می‌تواند کودکان را به دنیای کتاب و ادبیات کشانده و آنها را به تبدیل شدن به خوانندگان فعال تشویق کند.

به طور کلی، تأثیر قصه‌گویی بر افزایش توانمندی‌های خلاقانه در دانش‌آموزان ابتدایی به عنوان یک روش شناختی و آموزشی جذاب و مؤثر، این امکان را ایجاد می‌کند که کودکان در مسیری پویا و خلاقانه به سوی یادگیری و توسعه مهارت‌های زندگی حرکت کنند.

توصیه های کاربردی به آموزگاران

1. استفاده فعال از داستان ها:

از داستان گویی به عنوان یک ابزار آموزشی فعال برای تدریس استفاده کنید. داستان ها می توانند مفاهیم درسی را به شیوه ای جذاب و آموزنده برای دانش آموزان ارائه دهند.

2. تنوع در موضوعات داستان ها:

از داستان های متنوع با موضوعات مختلف استفاده کنید تا دانش آموزان با واقعیت ها و ارزش های مختلف آشنا شوند و تفکر خود را گسترش دهند.

3. تشویق به تعامل دانش آموزان:

از دانش آموزان خواسته و تشویق کنید که در فرآیند داستان گویی شرکت کنند. سوالات بپرسید و ایشان را به اشتراک گذاری نظرات و احساساتشان ترغیب کنید.

4. تدابیر خلاقانه در تدریس:

از تدابیر و فعالیت های خلاقانه برای تدریس با استفاده از داستان گویی استفاده کنید. مثلاً اجازه دهید دانش آموزان خود داستانی را ادامه دهند یا شخصیت های جدید ایجاد کنند.

5. استفاده از تصاویر و صداهای مرتبط:

تصاویر، نقاشی ها و حتی صداها می توانند تجربه داستان گویی را تقویت کنند. از وسایل تصویری و صوتی برای جلب توجه و اثربخشی بیشتر در تدریس استفاده کنید.

6. پرسش های تحلیلی:

پرسش هایی که تفکر انتقادی و تحلیلی را تشویق کنند را در مورد داستان ها و موضوعات مطرح کنید. این کمک می کند تا دانش آموزان به دقت تر در مسائل مختلف فکر کنند (رحیمی و همکاران، 1402).

7. مدیریت زمان مناسب:

زمانی که داستان گویی را در تدریس استفاده می کنید، به مدیریت زمان دقت کنید تا به دانش آموزان امکان داده شود درک عمیقی از مطلب کسب کنند.

8. ارزیابی توانمندی ها:

از فعالیت های ارزیابی مناسب برای اندازه گیری تأثیر داستان گویی بر توانمندی های خلاقانه دانش آموزان استفاده کنید و نتایج را بهبود ببخشید (رازانی و اسکندری، 1402).

9. ترویج علاقه به خواندن:

با استفاده از داستان گویی، علاقه دانش آموزان به خواندن را تقویت کنید و آنان را به ادامه خودخوانی و گسترش دایره ی خواندن تشویق کنید.

10. آموزش ارزش های اخلاقی:

در داستان ها، ارزش های اخلاقی را به زیبایی ارائه دهید و به دانش آموزان آموزش دهید که این ارزش ها را در زندگی روزمره خود بپذیرند و عمل کنند.

11. ایجاد تجربه تعاملی:

از ابزارهای تعاملی مانند نمایش کوتاه داستان با بازیگری یا استفاده از وسایل نمایشی مختلف برای جذب توجه و تعامل فعال دانش آموزان استفاده کنید (اعتمادی فر و قاضی، 1402).

12. تشویق به خلاقیت فردی:

تشویق دانش آموزان به خلق و خیال پردازی فردی را ترویج کنید. ایشان را ترغیب به ایجاد داستانها و شخصیت های جدید کنید و به آن ها اجازه دهید خلاقیت خود را بروز بندازند.

13. آموزش مهارت های همکاری:

از داستانها برای آموزش مهارت های همکاری و گروهی استفاده کنید. ایجاد فضاهایی برای همکاری و تعامل گروهی بر اساس داستانها می تواند ارتقاء همبستگی دانش آموزان را فراهم کند.

14. ترکیب با تکنولوژی:

از ابزارها و تکنولوژی های مدرن برای ارتقاء داستان گویی استفاده کنید. اپلیکیشن ها، نرم افزارهای آموزشی و دیگر ابزارهای مرتبط می توانند به تنوع و جذابیت در داستان گویی کمک کنند (رحیمی و همکاران، 1402).

15. توجه به نیازهای فردی:

در انتخاب داستانها و فعالیت های مرتبط، به نیازها و سطح توانمندی هر دانش آموز توجه داشته باشید. این امر باعث می شود تأثیر یادگیری در هر دانش آموز بهینه شود (رازانی و اسکندری، 1402).

16. ارتباط با والدین:

با والدین هماهنگی داشته و آن ها را در جلب علاقه و مشارکت فعال کودکان خود در داستان گویی دعوت کنید. ارائه پیشنهادات برای ادامه داستان گویی در خانه می تواند تاثیرات مثبتی داشته باشد.

17. پشتیبانی از توسعه مهارت های زندگی:

در داستانها، مهارت های زندگی از جمله مسئولیت پذیری، همکاری، صداقت و احترام به دیگران را تاکید کنید و از این طریق به توسعه مهارت های اجتماعی و فردی دانش آموزان کمک کنید.

18. پایان دادن به داستان با یادگیری:

هنگام پایان دادن به داستان، اطمینان حاصل کنید که ارتباط آن با مفهوم درسی کامل و مشخص است و دانش آموزان از یادگیری خود درسته درک دارند (اعتمادی فر و قاضی، 1402).

استفاده هوشمندانه از داستان گویی توسط آموزگاران می تواند نقش مهمی در توسعه فردی و تحول در آموزش دانش آموزان ایفا کند.

بحث و نتیجه گیری

رویکرد آموزشی قصه گویی دارای اثرات چشمگیر و مثبتی است. داستان گویی، به دلیل شیوه زیبای خود، نقش بسزایی در تحریک تفکر خلاق، توسعه تخیل و ابتکار، تقویت مهارت های حل مسئله، و ایجاد ارتباط با مفاهیم اخلاقی و انسانی دارد. با استفاده از داستانها، آموزگاران می توانند محیطی جذاب و پویا ایجاد کنند که به دانش آموزان اجازه می دهد در دنیای تخیلی غنی تر شوند و به دنیای واقعی با دیدگاهی خلاقانه و شناخت بهتری نگاه کنند. استفاده از داستان گویی به عنوان یک روش آموزشی مؤثر و کارآمد برای توسعه

- 6- رازانی، فهیمه و اسکندری، غزاله، (1402)، نقش قصه و قصه گوئی در آموزش ابتدایی، سیزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی، تهران.
- 7- رحیمی، بشرا و یعقوبی، روناک و امیری، نسیم، (1402)، بررسی اثربخشی قصه گوئی بر رشد مفهوم سازی دانش آموزان ابتدایی، پنجمین همایش ملی پژوهش های حرفه ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم.
- 8- صالحی نشتیفانی، حمیرا، (1394)، بررسی تاثیر قصه گوئی بر خلاقیت دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان خواف، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- 9- Hennessey, A. (2011). Story-telling: A Method For Assessing Children's Creativity. *The Journal of Creative Behavior*, 22(4), 235–246.
- 10- Kwiatkowska, M. M., Rogoza, R., & Poole, K. L. (2019). Exploring shy minds: Relations between shyness and creativity. *Personality and Individual Differences*, 142, 249-254.
- 11- Ohler, J. B. (2013). *Digital storytelling in the classroom: New media pathways to literacy, learning, and creativity*. Corwin Press.
- 12- Saggar, M., Xie, H., Beaty, R. E., Stankov, A. D., Schreier, M., & Reiss, A. L. (2019). Creativity slumps and bumps: Examining the neurobehavioral basis of creativity development during middle childhood. *NeuroImage*, 196, 94-101.
- 13- Schmoelz, A. (2018). Enabling co-creativity through digital storytelling in education. *Thinking Skills and Creativity*, 28, 1-13.
- 14- Soh, Kaycheng. (2017). Fostering student creativity through teacher behaviors, *Thinking Skills and Creativity*. Vol 23, P. 58-66.
- 15- Suki, N. M., & Suki, N. M. (2017). Determining students' behavioural intention to use animation and storytelling applying the UTAUT model: The moderating roles of gender and experience level. *The International Journal of Management Education*, 15(3), 528-538.

دانشگاه هرمزگان
Haman University

دهمین همایش ملی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های
دانشگاه هرمزگان
شماره ملی: ۳۷۱۵۵۳۳۳۳

تازه های روانشناسی مثبت

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science

.1